

SLAVNÍ ZAKLADATELÉ STÁTNÍHO ZDRAVOTNÍHO ÚSTAVU V PRAZE

FAMOUS FOUNDERS OF THE NATIONAL INSTITUTE OF PUBLIC HEALTH IN PRAGUE, CR

JAROSLAV KRÍŽ

Státní zdravotní ústav, Praha

SOUHRN

Státní zdravotní ústav v Praze byl slavnostně otevřen před 90 lety, 5. listopadu 1925. Článek připomíná osobnosti, které měly velké zásluhy o jeho vznik a rozvoj v prvních letech. Ladislav Procházka formuloval úvodní představy o velkém centrálním ústavu pro veřejné zdraví a prevenci nemocí a jako ministr zdravotnictví pak významně podpořil realizaci. Alice Masaryková, dcera prvního prezidenta Československa T. G. Masaryka, vyjednala s Rockefellerovou nadací odbornou a finanční pomoc. Selskar Gunn, americký odborník ve veřejném zdravotnictví, poskytl Československu cenné rady a staral se o pracovní kontakty mezi ministerstvem zdravotnictví a Rockefellerovou nadací. Pavel Kučera vypracoval definitivní verzi náplně práce a struktury ústavu a stal se prvním ředitelem. Zastával tuto funkci první tři roky v nejsložitějším období dokončování výstavby a rozvoje činnosti.

Klíčová slova: veřejné zdraví – historie, historie zdravotních ústavů, Státní zdravotní ústav

SUMMARY

The National Institute of Public Health in Prague, Czech Republic, was inaugurated 90 years ago on November 5th, 1925. The article remembers the eminent personalities of the specialists who were instrumental in the foundation and development of the institute in its formative years. Ladislav Procházka formulated the initial concepts of a centralised institute of public health and prevention of disease and as minister of health played a significant role in its realization. Alice Masaryková, daughter of T. G. Masaryk, the first president of Czechoslovakia, negotiated professional and financial assistance from the Rockefeller Foundation. Selskar Gunn, an American public health specialist, provided valuable advice to the Czechoslovak state and mediated contact between the Rockefeller Foundation and Czechoslovak Ministry of Health. Pavel Kučera elaborated a definitive description of the institute's structure and function and became its first director, holding this post for the first three and most complicated years that involved completion of building work and expansion of its professional activities.

Key words: history of public health, history of public health institutes, National Institute of Public Health

Vznik Státního zdravotního ústavu je poutavou etapou v historii hygieny a veřejného zdravotnictví v Československu. Angažovala se řada významných představitelů pokrokové medicíny a politické sféry, někteří však měli klíčovou roli a u příležitosti 90. výročí otevření ústavu by měli být připomenuti. Článek podává svědectví o čtyřech z těchto výjimečných lidí.

Ladislav Prokop Procházka (1871–1955)



V nové Československé republice se významně zasloužil o formulaci prvních představ o novém státním centrálním ústavu zaměřeném na problémy veřejného zdraví a prevenci nemocí. Svůj návrh přednesl na prvním lékařském zdravotně-sociálním sjezdu v červnu 1919 a v roce 1920 jako (druhý) ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy projednal vybudování tohoto ústavu s ředitelem Mezinárodního zdravotního

úřadu Rockefellerovy nadace Frederickem F. Russellem. V té době už bylo rozhodnuto o významném finančním příspěvku nadace na výstavbu ústavu. Procházka zřejmě využil přátelských styků s intelektuální a politickou špičkou tehdejší české společnosti a získal pro podporu nového ústavu dceru prezidenta Masaryka. V jednání s pařížskou centrálou nadace se angažovala s vynikajícím výsledkem.

Procházkův návrh počítal s velkým, preventivně zaměřeným zdravotním ústavem, který korespondoval s Russellovým materiálem o vybudování „ústavu veřejného zdravotnictví“ v Československu. Měl se skládat z 11 oddělení, která by vyráběla séra a očkovací látky, kontrolovala je, prováděla bakteriologickou diagnostiku, výzkum hlavních problémů v hygieně a zajišťovala další vzdělávání zdravotníků ve státní zdravotní správě.

Procházka byl pozoruhodná osobnost. Vystudoval Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kde promoval v roce 1896. V roce 1902 se stal městským dětským lékařem Praze a od r. 1909 byl městským fyzikem. Za první světové války se podílel na boji proti infekčním

chorobám, které zavlekli do Prahy váleční uprchlíci. Po vzniku republiky s Alicí Masarykovou zakládal Československý červený kříž. V letech 1920–1921 byl ministrem veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy v první, úřednické vládě. Zastupoval Československou republiku u Mezinárodního hygienického úřadu v Paříži a spolupracoval zde na vypracování mezinárodních dohod o epidemických chorobách a jejich prevenci.

Procházka se ve svém pestrém životě nevěnoval jen problematice veřejného zdravotnictví. Měl také bohaté zájmy v oblasti kulturní a společenské. Manželka byla dcerou novináře a politika Julia Grégra a Procházka byl nějaký čas členem vedení prestižního deníku Národní listy. Přátelil se se sochařem Františkem Bílkem, majitelem vily, která sousedila s Procházkovou, a připravoval s ním návrh sociálního dělnického bydlení. Důvěrně se znal s Karlem Čapkem a účastnil se schůzek slavných Pátečníků. Scházeli se v pátek odpoledne ve vile Karla Čapka na Vinohradech a patřil mezi ně např. Ferdinand Peroutka, Vladislav Vančura, Eduard Bass a Karel Poláček a rádi mezi ně chodili i Masaryk a Beneš. Aktivně se věnoval hudbě; byl výtečný klavírista, houslista a úspěšný skladatel. V letech 1900–1903 studoval hudbu u Vítězslava Nováka. Procházkovy skladby uváděla pod uměleckým jménem Ladislav Prokop Česká filharmonie a jeho opery dávalo Národní a Vinohradské divadlo.

Alice Masaryková (1879–1966)



PhDr. Alice Masaryková, dcera prvního prezidenta Československé republiky, zásadním způsobem přispěla ke vzniku Státního zdravotního ústavu tím, že vyjednala významnou finanční podporu na jeho vybudování s Mezinárodním zdravotním úřadem Rockefellerovy nadace. Je nepochybné, že důležitou roli mělo její společenské postavení, ale i zaujetí pro sociální a zdravotní povznese- ní obyvatelstva, zdecimovaného první světovou válkou.

Když se po vzniku Československé republiky začalo uvažovat o odborné instituci, která by státu pomohla řešit špatný zdravotní stav obyvatelstva, bylo zřejmé, že nebude dost prostředků na tak nákladnou investici, ani potřebné zkušenosti s její koncepcí. Alice Masaryková proto odcestovala do Paříže na Mezinárodní zdravotní úřad Rockefellerovy nadace a na jednáních v dubnu a květnu 1919 získala příslib na dotaci. Podle dobových dokumentů byla její návštěva nečekaná, protože úvahy, že by nadace mohla působit i v Evropě, se dostaly do popředí zájmu až na jaře 1919, kdy se objevily první plány na vytvoření zdravotnických center a škol ve velkých evropských městech. Masaryková zřejmě byla šťastnou shodou okolností v pravou chvíli na správném místě. Během návštěvy pozvala reprezentanty nadace do Prahy a pozvání bylo akceptováno. Československo se tak stalo první evropskou zemí, v níž Rockefellerova nadace začala rozvíjet svůj program. Už v první polovině června 1919 přijel do Prahy profesor Selskar M. Gunn, významný americký odborník ve veřejném zdravotnictví. Byla to první návštěva z Rockefellerovy nadace ve střední Evropě. Jeho mise v Československu se prodloužila na řadu let a stal se tak jednou z osobností, úzce spjatou se vznikem Státního zdravotního ústavu.

Na slavnosti u příležitosti otevření ústavu 5. listopadu 1925 Alici Masarykové za zásluhy o ústav jmenovitě poděkoval ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy Msgre. Jan Šrámek.

Alice Masaryková se narodila 3. 5. 1879 ve Vídni. V roce 1898 maturovala na chlapeckém Akademickém gymnáziu, potom rok hospitovala na lékařské fakultě UK. Ženy v té době nemohly medicínu studovat, proto odešla na filozofickou fakultu UK a promovala zde v r. 1903 jako čtvrtá doktorka v historii fakulty. Ve studiích pokračovala v Berlíně, v Lipsku a Chicagu. V letech 1915–1916 byla pro účast v odboji vězněna, po vzniku Československa se aktivně zapojila do veřejného života a byla 2 roky poslankyní Národního shromáždění. V roce 1919 se podílela na založení Československého červeného kříže a 20 roků byla jeho předsedkyní. Hodně se angažovala ve vzdělávání zdravotních sester a sociálních pracovníků a prosadila výstavbu školy pro tyto sestry ve Státním zdravotním ústavu (dnešní budova Institutu pro postgraduální vzdělávání zdravotníků). Po komunistickém převratu v roce 1948 a podezřelém úmrtí bratra, ministra zahraničí Jana Masaryka, emigrovala do Spojených států. Zemřela zde 29. 11. 1966 ve věku 87 let.

Selskar Michael Gunn (1883–1944)



Profesor Selskar Michael Gunn byl významný americký představitel veřejného zdravotnictví, který se aktivně angažoval v přípravě koncepce a výstavby Státního zdravotního ústavu v Praze. Do Československa byl vyslán Rockefellerovou nadací, kterou požádala o odbornou a finanční pomoc Alice Masaryková. Přijel do Prahy v červnu 1919 a poté navštívil ČSR v doprovodu ředitele Mezinárodního zdravotního úřadu Nadace v únoru 1920. Začala tím 15letá spolupráce mezi Nadací a Československem. Dva roky pracoval jako stálý poradce ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy. Prvním výsledkem kontaktů s Gunnem byla dohoda o stáží pěti mladých českých lékařů v institucích veřejného zdravotnictví v USA. Měli tvořit základ odborného personálu budoucího ústavu. Stážisté zanechali v USA tak dobrý dojem, že během tří let bylo uděleno stipendium dalším dvaadvaceti.

Ve 40stránkové zprávě z první návštěvy v Praze Gunn píše, že všichni veřejní činitelé, s nimiž se setkal, byli nadšeni možností americké pomoci a zajímali se o moderní zdravotnický program, založený na nejlepší teorii a praxi. Píše: „...chtěli by z Československa udělat malé Spojené státy a dívají se naším směrem“ a popisuje pak vznik a uspořádání Československa, ministerstva zdravotnictví, demografii a vysoký výskyt infekcí. Zmiňuje se, že Československo nemá zákony o veřejné hygieně a doufá, že legislativa, zděděná po rakouské administrativě, bude brzy upravena a změněna k lepšímu. Kriticky však poznamenává, že „lidé zde nemají přílišnou představivost, asi proto, že staletí útlaku je do jisté míry zbavila iniciativy. Potřebují pomoc a jsou ochotni ji přijmout“.

Na druhou návštěvu v Praze v únoru 1920 přijel s Gunnem i Wicliff Rose, ředitel Mezinárodního zdra-

votního úřadu Rockefellerovy nadace. O návštěvě Gunn nadaci referoval, že vláda ČSR, i když jen provizorní, je příslibem stability. „Lidé v Československu jsou ve svých srdcích jednotní a připraveni podřídit své osobní zájmy obecnému dobru. Jsou Češi, mají společný původ a tradice a jsou navzájem provázáni společnými aspiracemi a staletími boje za národní jednotu a nezávislost“. Zajímavý postřeh se týká veřejné administrativy: „Má-li Čech administrativní zodpovědnost, nebývá to nejlepší. Bývá velmi byrokratický a vyžívá se v papírování“. Gunn proto usuzuje, že „republique lze nejlépe posloužit, bude-li některým z nejlepších mladých lidí země poskytnut řádný výcvik v USA, aby se připravili na zodpovědné pozice“. V závěru zprávy Gunn a Rose uvádějí, že „stabilní Československo je nejlepší obranou proti uvržení mas do chaosu komunismu“. Ze všech zemí střední a východní Evropy nabízí Československo podle nich „nejslibnější příležitost pro trvalou a konstruktivní práci“.

O financování výstavby Státního zdravotního ústavu, který byl teprve druhým takovým projektem Mezinárodního zdravotního úřadu mimo území USA, se Gunn v roce 1922 vyjádřil velmi pochvalně. Uvedl např., že každý rok měly být použity nejprve 4 miliony korun z československého příspěvku a teprve poté podíl z nadace. V dopise pro pařížskou centrálu nadace Gunn zdůraznil, že česká strana jednala v tomto ohledu naprosto zodpovědně.

Když charakterizoval situaci veřejného zdravotnictví v ČSR, napsal: „Musíte si uvědomit téměř úplnou nevědomost ve věcech veřejného zdraví mezi těmi, kteří se o něj mají starat. Jsem přesvědčený, že vzdělávání ve věcech zdraví je třeba zavést nejprve mezi zdravotnickými profesemi, dále mezi vládními úředníky a poté mezi ostatními lidmi“. Nadšeně informuje o projektu na Institutu hygieny (z počátku se tak ústav někdy označoval) a soudí, že by bylo žádoucí, kdyby ho alespoň první rok vedl nějaký Američan. „Je jasné, že já i ostatní bychom v Československu mohli strávit celý život a naše práce by i tak zůstala nedokončena. Nicméně pokud se nám podaří ukázat zemi správný směr a začít zde nějaké důležité projekty jako Institut hygieny a některé další práce v terénu, myslím, že jsme byli užiteční“.

Starosti dělala Gunnovi odborná kariéra lékařů, kteří se vrátili ze stáže v USA. Upozorňoval: „Nová krev je důležitá a je potřeba vykonat ještě hodně práce, aby se tito lidé výškolení v Americe dostali po svém návratu na důležité pozice“. Počáteční optimismus, že nebude problém pro tyto stipendisty nalézt vhodné umístění, „protože lidé na ministerstvu se jich už nemohou dočkat“, se ukázal jako neopodstatněný. Měli stále problémy s místy i platy. Gunn píše: „Na ministerstvu je mnoho lidí, kteří nikdy neměli možnost podívat se do Ameriky ani nikam jinam. Tito lidé nechápou, proč by stipendisté měli dostat přednost“ a upozorňuje, že ti, kteří studovali v Americe, bývají kritizováni, že mají přehnané ambice a představy o svých schopnostech. „Jsou tu někteří lidé, kteří jsou hrdí, že nebyli nikdy mimo území Čech“, dodává Gunn ironicky. Nadace dokonce intervenovala diplomatickou cestou, když ředitel jejího Mezinárodního zdravotního úřadu Wicliff Rose na začátku roku 1921 poslal oficiální žádost na československé velvyslanectví ve Washingtonu, aby vláda zajistila stipendistům, kteří studovali v USA, odpovídající umístění.

Problém získání a zaplacení kvalifikovaného personálu po otevření ústavu v roce 1925 byl těžkostí, s níž se potýkal už první ředitel profesor Kučera. Ministerstvo soudilo, že budou stačit nižší úvazky a Gunn namítal, že v nadaci se pokládalo za samozřejmé, že zdravotní úředníci v ústavu budou pracovat na plný úvazek. Pokud by tomu tak nebylo, varoval Gunn, Institut by nemohl fungovat efektivně a náklady, které byly do něj vloženy, by byly promarněny. Kriticky poznamenal, že „státní služba je v Československu placena opravdu mizerně, hůř než v okolních zemích, jejichž podmínky jsou o dost horší, než jsou podmínky v Československu“. Vcelku však zůstal optimistou. „Institut sám o sobě je skutečně překrásný. Množství práce, které do projektu vložili Kučera, Feierabend a Pelc, je kolosální a mám pocit, že budova sérologie je obzvláště povedená“, napsal po otevření ústavu.

Gunn se narodil v Londýně do rodiny s irskými předky a jeho kolegové v tom viděli základy jeho obdivuhodné vitality. Po příchodu do USA vystudoval prestižní Massachusetts Institute of Technology (M.I.T.) a Harvard School of Public Health. V letech 1908–1910 působil v New Jersey, jako Health Officer, úřední lékař. Čtyři roky byl asistujícím profesorem na M.I.T. a od r. 1914 do r. 1916 pracoval v Massachusettském ministerstvu veřejného zdravotnictví.

Ve Spojených státech se zasloužil o vznik American Association of Public Health, významné profesní organizace ve veřejném zdravotnictví, a stal se jejím prvním sekretářem. V letech 1912–1918 byl šéfredaktorem časopisu American Journal of Public Health and the Nation's Health, který je vydáván dodnes a v r. 2015 dosáhl úctyhodného počtu 105 ročníků. Během první světové války začal působit ve veřejném zdravotnictví na mezinárodní úrovni, zejména v pařížské centrále Mezinárodního zdravotního úřadu Rockefellerovy nadace. Ve 30. letech byl delegován do Číny, kde vypracoval systém sociální péče a v roce 1941 se vrátil do USA. Věnoval se zde studii role dobrovolnických agentur veřejného zdravotnictví. Kromě jiných poct dostal doktorát od vlády Československa, Dánska, Francie, Norska, Polska a Jugoslávie.

5. listopadu 1925 se zúčastnil slavnostního otevření Státního zdravotního ústavu a dostalo se mu poděkování ve slavnostním projevu ministra zdravotnictví Jana Šrámka. Bylo mu 42 roků a měl za sebou práci, která by jiným vystačila na celý život. V nekrologu, který vyšel na první stránce American Journal of Public Health krátce po jeho úmrtí 2. srpna 1944, je řečeno, že ovoce jeho úsilí v mnoha částech světa a laskavé vztahy s přáteli pro něj znamenaly víc, než jakékoli jen hmotné odměny.

Prof. MUDr. Pavel Ludvík Kučera (1872–1928)

Pro vznik Státního zdravotního ústavu a jeho první léta je profesor Pavel Kučera bezesporu nejvýznamnější postavou. Dokončil předchozí návrhy na zaměření a strukturu ústavu a stal se ředitelem v nejsložitějších letech začátků provozu a dokončování výstavby.

Kučera přišel do Prahy v listopadu 1921, když byla při prezidiu ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy (MVZTV) zřízena Výkonná kancelář pro vybudování Státního zdravotního ústavu, a stal se jejím přednostou. Kancelář měla vypracovat návrh definitivního provozu z programového, stavebního a adminis-

trativního hlediska. Jeho nejbližším spolupracovníkem byl MUDr. Bohumil Feierabend (syn známého ministra exilové vlády v Londýně). Dobře se doplňovali; Kučera měl výtečný přehled o evropské hygieně a Feierabend, po stázech v USA a v Anglii, o nových trendech veřejného zdravotnictví a preventivní medicíny. Kancelář byla ve stálém kontaktu s profesorem Gunnem, který byl v té době na MVZTV poradcem pro zřízení Státního zdravotního ústavu.

V listopadu 1921 profesor Kučera přednesl poradnímu sboru pro výstavbu ústavu návrh na uspořádání a náplň práce ústavu a navrhl pro něj název Státní zdravotní ústav Republiky československé. Ústav měl být „praktickou odbornou částí ministerstva veřejného zdravotnictví“ a měl „řešit praktické úkoly veřejného zdravotnictví na vědeckém základě, konat vyšetřování nutná pro hygienickou kontrolu, vyrábět očkovací látky a léčivá séra, vydávat posudky o rozmanitých hygienických zařízeních a dávat v tomto směru vlastní návrhy, konat samostatná vědecká bádání a vychovávat lékařské a jiné hygienické odborníky a pomocné síly pro veřejnou zdravotní službu“. Návrh ukončil období hledání podoby nového ústavu a v dalších letech se náplň činnosti a organizace jen upřesňovaly a rozvíjely – někdy za konfliktních okolností.

V úterý 5. listopadu 1925 byl ústav slavnostně otevřen a den nato přijal v Lánech ředitele SZÚ prof. Kučera a reprezentanty Rockefellerovy nadace Gunna a Michella prezident Masaryk. Po slavnostních dnech čekalo na Kučera množství problémů. Bylo třeba výrazně doplnit personál, zajistit odpovídající mzdové prostředky, pokračovat ve výstavbě, rozvíjet a zkvalitňovat výrobu sér a vakcín, zdokonalit jejich kontrolu a starat se o odbyt, budovat oddělení, která zatím neexistovala, a zajistit pro ně odborníky a ostatní zaměstnance. Velkým problémem byla integrace bakteriologickodiagnostické služby, později také kontroly potravin a léčiv do SZÚ. Narazilo to na odpor univerzitních institucí, které se na tomto úseku dosud angažovaly a byly na těchto službách finančně závislé. Kučera dokázal spory postupně mírnit, uhájit základní zaměření ústavu a starat se kromě toho o neuvěřitelné množství praktických problémů.

Sporným tématem byl poměr mezi praktickou a vědeckou činností ústavu. Na jednom jednání Komitétu pro záležitosti SZÚ se prof. Kučera ohradil proti názorům zástupců ministerstva zdravotnictví: „Vidím jistý rozpor mezi názory, které dosud mělo jak ministerstvo, tak Státní zdravotní ústav při jeho budování a mezi ná-

zory, které slyším dnes. Jako kdyby bylo třeba činiti rozdíl mezi odděleními věnovanými praktickému životu a odděleními teoretickými, které se budou zabývatí prací vědeckou.“ Obšírně vysvětlil, jak je nezbytná vědecká práce a nakonec požádal: „Prosím, abyste neráčili rozlišovati mezi prací praktickou a teoretickou.“ Ministerstvo ustoupilo a jeho zástupce spor diplomaticky uzavřel: „Došli jsme tedy k názoru, že SZÚ bude sloužiti praktickým účelům a vedle toho se může zabývatí prací vědeckou“.

Velké starosti měl Kučera s nedostatkem prostředků, zejména na mzdy personálu. Je pozoruhodné, jak to koresponduje se zprávami profesora Gunna o špatně placené státní správě. Na jaře 1927 na Komitétu pro výstavbu ústavu Kučera intervenoval: „Upozorňuji, že pokud by to bylo možné, chtěl bych síly honorovat takovým způsobem, aby byly spokojeny. Nemohu jednat jinak, poněvadž celý ten čas co jsem v ústavu, přicházají na mne lidé a stěžují si, že nemohou s platem jim vypláceným se vyživit a já to zcela uznávám. Prosil bych proto, kdyby se tolik nešetřilo“. Kučera řešil široký okruh problémů od vysoce odborných po organizační a péči o zaměstnance. Získal si tím vážnost nejen v ústavu, ale i mimo něj. Svědčí o tom návštěva prezidenta Masaryka v SZÚ 26. května 1926.

Pavel Kučera se narodil 30. září 1872 a mládí prožil ve Štampachu na Mělnicku, ve velkém mlýně v Kokořínském údolí (na domě je Kučerova pamětní deska). Promoval na české lékařské fakultě UK v Praze v r. 1897. Sprátelil se zde se Syllabou a Pelnářem, budoucími profesory a slavnými internisty.

Jako medik se věnoval patologii a po promoci odešel do Lvova v Haliči. V roce 1901 se zde habilitoval pro patologickou anatomii a bakteriologii, v roce 1906 byl jmenován mimořádným a v r. 1911 řádným profesorem hygieny na Lvovské lékařské fakultě. V roce 1913 se stal členem státní zdravotní rady ve Vídni a za první světové války byl ve vojsku vrchním štábním lékařem. Zasloužil se o ochranu Lvova před epidemií cholery, když svojí autoritou zabránil zničení Lvovského vodovodu. Pedagogická práce, zkušenosti v Haliči a služba v armádě rozšířily jeho odborný i veřejně zdravotnický rozhled. Z patologa a bakteriologa vyrostl epidemiolog, hygienik a zdravotně politicky činný člověk.

Po válce se vrátil do vlasti a v roce 1919 s významným fyziologem Edwardem Babákem v Brně pomáhal založit lékařskou fakultu Masarykovy univerzity. Byl zde řádným profesorem patologické anatomie a bakteriologie, děkanem a rektorem univerzity až do jmenování členem „Zvláštní komise pro vybudování Státního zdravotního ústavu v Praze“ a vedoucím „Kanceláře pro zřízení Státního zdravotního ústavu na ministerstvu veřejného zdravotnictví“. Když v roce 1921 odešel do Prahy, bylo mu 49 let a úkol přijal nejen ze zájmu o novou věc, ale i na naléhání přátel, aby se uvolnil od vyčerpávající práce ve vysokých akademických funkcích. Bylo tomu však naopak, čekala ho práce ještě náročnější. Ministerstvo zdravotnictví v dopise z 20. října 1921 prof. Kučerovi děkuje, že se ujal tak „hojně duševní činnosti napínající práce“. Zpočátku pracoval ve svízelných podmínkách v knihovně patologicko-anatomického ústavu prof. Hlavy, a přesto během jednoho měsíce v hrubých obrysech připravil základní koncept ústavu.

V osobním rozhovoru dokreslila osobnost prof. Kučery jeho dcera MUDr. Blechová: „Tatínek byl z univer-



Prof. Kučera s T. G. Masarykem před budovou ředitelství SZÚ 26. 5. 1926.

zity ve Lvově a Brně zvyklý, že lidi spolu určitým způsobem komunikovali, ale potom, když se dostal mezi pány ministry a ty či ony zdravotní rady, pořád mu do práce někdo mluvil a muselo se o spoustu věcí bojovat. Tatínek měl s výstavbou ústavu velké starosti a viděli jsme, že ho to strašně zmáhalo.“ Je třeba podotknout, že od mládí trpěl Kučera tuberkulózou, kterou se snad nakazil při práci v pitevně.

Ústav, o jehož vznik a nejdůležitější etapu výstavby se zasloužil, neřídil ani plně 3 roky, když 17. dubna 1928 zemřel. Nekrolog přinesly téměř všechny významné deníky. Lidové noviny mu věnovaly celou první stranu s životopisem a nekrologem od prof. V. Neumanna a Arne Nováka. Zásluhy o vybudování lékařských ústavů a fakult zhodnotily nekrology profesorů Pelnáře, Syllaby a Neumanna v Časopisu lékařů českých. Profesor Pavel Kučera je pohřben na Lesním hřbitově v Hradci Králové.

Procházka, Masaryková, Gunn a Kučera, zmínění v tomto článku, se významně zasloužili o vznik Státního zdravotního ústavu. Nemohly být uvedeny další osobnosti, které se na koncepci ústavu, jeho vybudování a rozvoji během uplynulých 90 let podílely, ani mnoho dalších, bezejmenných pracovitých lidí. Jejich zásluhou Státní zdravotní ústav přečkal nesnadná období společenských zvratů a nestability a trvale slouží pokroku veřejného zdraví.

LITERATURA

1. Blechová D. Prof. MUDr. Pavel Kučera. Osobní sdělení autorovi. Hradec Králové, 29. 5. 1996.

2. Kříž J, Beranová R. Historie Státního zdravotního ústavu v Praze. Acta hygienica, epidemiologica et microbiologica [Internet]. 2005 [cit. 6. srpna 2015];2005 zvl. č.:1-167. Dostupné z: http://www.szu.cz/uploads/LB/HISTORIE_SZU_.pdf.
3. Lidové noviny: Denní zprávy. 7. 11. 1925.
4. Národní archiv České republiky, Fond ministerstva zdravotnictví. Karton č. 573.
5. Page BB. První kroky: Rockefellerova nadace v raném Československu [Internet]. Freeglobe; 2011 [cit. 6. srpna 2015]. Dostupné z: <http://freeglobe.parlamentnilisty.cz/Articles/1219-prvni-kroky-rockefellerova-nadace-v-ranem-ceskoslovensku.aspx>.
6. Selskar Michael Gunn. Am J Public Health Nations Health [Internet]. 1944 Oct [cited 2015 Aug 6];34(10):1096-7. Available from: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1625293/>.
7. The Rockefeller Foundation. The Rockefeller Foundation Annual Report 1925 [Internet]. New York: The Rockefeller Foundation; 1925 [cited 2015 Aug 6]. Available from: <https://www.rockefellerfoundation.org/app/uploads/Annual-Report-1925.pdf>.

Došlo do redakce: 14. 4. 2015

Přijato k tisku: 24. 7. 2015

*Doc. MUDr. Jaroslav Kříž
Choceradská 31
141 00 Praha 4
E-mail jarkriz@volny.cz*